

2.

Ihmetystä ympärillä - pedagogisia näkökulmia

Ryhä
MELU

Ihmetystä ympärillä - koulun aloitusvaiheessa olevan lapsen pedagogisen ohjauksen abc

Taitavan ohjaajan on välillä syytä pohtia, millaisia kasvatuksellisia lähestymistapoja opetuksessaan käyttää. Etenkin kouluopetus on tavoitteellista toimintaa eikä siten yksinomaan lapsen itsensä säätelystä. Opettaja opettaa ja ohjaa lasta saavuttamaan opetussuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita hyödyntäen kasvatustietoisuuttaan eri tilanteissa. Tässä tarkastellaan muutamia keskeisiä pedagogisia lähestymistapoja koulun aloitusvaiheessa olevien lasten kanssa toimimiseen.

Kokonaisvaltainen lapsi uskonnonopetuksessa

Uskonto on luonteva osa lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Uskonnon opetuksen sisältöjen ja menetelmien kautta lapsi ymmärtää omaa kulttuuriaan, arvojaan ja kasvuyhteisöään sekä luo merkityksiä omalle ja läheisten toiminnalle. Täten osallisuus ja toiminta tukevat lapsen kasvua ortodoksisuuteen ja oman kirkon jäseneksi.

Uskontokasvatuksella voidaan tukea lapsen persoonallisuuden ja minäkuvan rakentumista, mutta se tarjoaa mahdollisuuden myös sosiaaliseen kasvuun. Täten uskontoryhmässä tapahtuvaan ryhmäytymiseen ja yhteistoiminnallisuuteen yli luokkarajojen kannattaa kiinnittää

huomiota. Myös pohdittaessa uskontokasvatuksen muita opetusmenetelmiä olisi lapsen kasvun ja kehityksen kokonaisvaltaisuus otettava huolellisesti huomioon; miten opiskelu- ja toimintatilanteissa monipuolisesti tuetaan lapsen kognitiivista eli tiedollista, emotionaalista, sosiaalista sekä motorista kehitystä.

Kokeileminen, tutkiminen ja leikkiminen ovat lasta kiinnostavia

Lapsi on luova ja luontaisesti kiinnostunut uusista asioista. Kouluaan aloittelevan lapsen innostus ja itsetunto ovat vahvoja oppimaan uutta ja kokeilemaan uusia asioita. Lapsella tulisi siis aina olla tarjolla toimintaa, jossa hän saa ratkaista uusia ongelmia, tehdä oivalluksia ja löytää ympäriltään jotain uutta. Lapsista useimmat nauttivat haasteista ja pohdintaa vaativista tehtävistä ja toimintatavoista!

Samanaikaisesti on kuitenkin muistettava, että pienen lapsen oppiminen perustuu konkreettiseen toimintaan ja tekemiseen. Oppiminen ei ole kirjojen täyttämistä ja lauseiden kopioimista vihkoon, vaan se on uuden tutkimista ja siirtämistä kokemukseen aarrearkkuun. Oppiminen on toimintaa, jossa kokemukset ja tunteet ovat mukana. Orto-

doksinen uskonnonopetus tarjoaa tällaiselle oppimiselle rikkaan ja monipuolisen alustan. Kirkkoveisujen osaaminen mahdollistaa jumalanpalveluksiin osallistumisen, tai ponomarina toimiminen voi olla mielekäs ja innostava osa uskonnon opiskelua.

Pienten lasten opiskelu- ja toimintaympäristöiltä edellytetään mahdollisuutta monipuoliseen, luovaan toimintaan. Tutussa ja turvallisessa opiskeluympäristössä kasvattajien tulee pystyä tarjoamaan välineitä ja materiaaleja, joiden avulla lapsi voi omilla yksilöllisillä valmiuksillaan kokeilla, tunnustella ja tulla tutuksi uusien asioiden kanssa. Aikuisen opastuksella voidaan vaikeistakin asioista selvittää pian itsekseen. Myös opiskeltavien asioiden kohtaaminen useaan kertaan on tärkeää, sillä lapsi ei pysty käsittelemään monia asioita yhdellä kertaa. Täten ei riitä, että me vieraillemme tai tutustumme virtuaalisesti esimerkiksi omaan kotikirkkoon kerran, vaan siellä tulisi vierailulla useita kertoja ja jokaisella vierailulla havainnot kohdistetaan eri asioihin. Myös muutosten seuraaminen kirkkovuoden mukaisesti auttaa tekemään vertailuja. Opettajan ohjaava tuki korostuu erityisesti näissä pitkän aikavälin tehtävissä.

Leikki on myös oppimista edistävää toimintaa. Harmitavan usein kouluissa leikkiä käytetään opiskelutilanteiden täytteenä: leikitään, jos ehditään! Alle 10-vuotiaiden lasten toiminnoissa voisi tehdä usein päinvastoin: leikitään ja puuhastellaan ensin ja tehdään kirjan tehtäviä, jos ehditään! Erilaiset roolileikit, sadutukset, pelit, pienryhmäleikit ja oppimispelit ovat oivallisia menetelmiä oppia ja käsitellä uusia ja vaikeitakin asioita. Varsinkin teemat ja tapahtumat, joita ei voi konkreettisesti nähdä tai koskea on tarpeen saada sisäistettyä toiminnan eli tuntemuksen kautta. Mielikuvitus auttaa lasta saavuttamaan todellisen tunteen ja siten käsittelemään asioita osana omaa elämää. Samalla vahvistuvat ryhmäytötaitot. Uskonnon opetuksessa toiminnallisia opiskelumenetelmiä tukevia sisältöjä on paljon ja materiaaleja kannattaa tehdä yhdessä lasten kanssa.

Emotionaalinen tuki

Lapsi kerää kokemuksia ja rakentaa omaa käsitystään ympäröivästä maailmasta kaikkien kohtaamiensa ihmisten ja tapahtumien avulla. Näiden tilanteiden tueksi lapsi tarvitsee lähellä olevia aikuisia. Lapsella tulee olla mahdollisuus kertoa ja kysyä kokemuksistaan, mutta hän tarvitsee myös aikuisen reagoitua, palautetta tekemisistään ja kokemuksistaan. Aikuisen emotionaalinen tuki ja aito innostus ovat olennaisia lapsen kasvun, kehityk-

sen ja oppimisen tukemiseksi. Hyvässä vuorovaikutuksessa kasvattajan kanssa lapsi kokee olevansa nähty, kuultu ja siten hyväksyty.

Koulu tai päiväkoti ei saisi olla irrallinen osa lapsen elämää vaan toimintojen ja tapahtumien tulisi kohdata eri elämänpiirit. Aikuisen yhteisellä vuorovaikutuksella ja tiedon jakamisella voidaan omalta osaltaan tukea lapsen ehyen kasvun edistämistä. Erityisesti omaan uskontoon ja kirkkoon liittyvät kysymykset ja kokemukset olisi tärkeä liittää osaksi kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Yhteisillä päämäärillä saadaan aikaan luontevaa toimintaa osana lapsen arkea.

Sari Havu-Nuutinen
KT

Leikki-ikäisen kehityspiirteitä

Suomalaisen varhaiskasvatuksen yhtenä lähtökohtana voidaan nähdä pari sataa vuotta sitten vaikuttaneen saksalaisen Friedrich Fröbelin pedagogiikka, jossa lapseen pyritään vaikuttamaan mielekkään toiminnan kautta. Fröbelin mukaan varhaisvuodet ovat koko elämälle perustaa luovaa aikaa ja siksi varhaiskasvatukseen tulee olla myötäilevää ja suojelevaa, ei määrällistä eikä kiirehtivää. Aikuisen tehtävä on elää lasten kanssa, aikuinen ei ole lapsen yläpuolella. Luonnossa kaikki kypsyy, luonto ei suorita; varhaiskasvattaja on siis enemmän lempeä puutarhuri kuin opettaja. (Jantunen, M.)

*Tulkaa lasten puutarhaan,
kylvämään ja leikkaamaan,
tuuli vilpas puhalttaa,
vihertää ja kukkii maa.*
(F. Fröbel)

Toinen vahva lähtökohta mm. erilaisille kasvatussuunnitelmille ovat kehityspsykologiset teorit, joissa ihmisen kehitystä pyritään kuvaamaan vaiheittain. Tarkastelun alla ovat mm. motoriiikan, ongelmanratkaisukyvyyn, käsitteellisen ymmärryksen, kielen omaksumisen, moraalisuuden ymmärryksen ja identiteetin muutokset. Kehitysteorioita on kuitenkin myös kritisoitu, koska niiden mukaan jokaisen yksilön oletetaan kehittyvän samoja kehitysratoja ja yksilöä tarkastellaan liiaksi ympäristöstään irrallisena.

Vaikka tiedollisen aineksen välittäminen on osa varhaiskasvatusta, etenkin esiopetusta, yleisesti tunnustetaan, että hyvä varhaiskasvatus on huomattavasti laajempi asia kuin tiedol-

linen opettaminen. Parhaimmillaan lapsi pyritään kohtaamaan kokonaisvaltaisena olentona. Tie totuuteen kulkee parhaiten kauneuden kokemusten kautta; tiedolliset elementit sujahtavat lapsen käsittelyyn taiteen elementtien ja leikin kautta (Skinnari). Lapsen oppimiselle on hyvin luonteenomaista, että se tapahtuu leikin avulla ja jäljittelemällä esikuvia. Monet ihmisen keskeiset taidot, vaikkapa kävelemään oppiminen ja kielen omaksuminen, perustuvat juuri jäljittelyyn (mm. Lautela). Kunnioitetaan sitä, mitä lapsi osaa ja annetaan hänen rauhassa löytää taitojaan. Ymmärretään, että jokainen lapsi kehittyy omassa aikataulussaan ja oppii uudet taidot, kun on siihen kypsä.

Alle kouluikäisen lapsen kehitys

Tunnetun kehityspsykologin, Erik H. Eriksonin teoria kulkee nimellä ihmisen psykososiaalisen kehityksen teoria. Ihmisen kehityksen katsotaan etenevän kahdeksan yleismaailmallisen kehitysvaiheen kautta. Kasvuun liittyvät kriisit ja tiedostamattomat ristiriidat ja niiden läpikäynti ja ratkaiseminen ovat oleellisia yksilön kehittymiselle. Ihminen tarvitsee sekä onnistumisen että epäonnistumisen kokemuksia kehittyäkseen tasapainoisesti.

Varhaislapsuus

Varhaislapsuutta edeltää Eriksonin teoriassa ns. vauvaikä (0-1,5 vuotta), jonka tärkein teema on perusluottamuksen ja turvallisuuden välinen suhde (Piironen-Malmi ja Strömberg).

Siksi on tärkeää, että lapsen tarpeet huomioidaan ja huolenpito on laadukasta ja johdonmukaista. Vauvaikäisen tärkein tietolähde on aistimusten ja liikkeen yhteistulos. Erityisesti suu on tärkeä keino tiedonkeruussa ja asioihin tutustumisessa.

Varhaislapsuuteen (1,5-3 vuotta) kietoutuu Eriksonin mukaan itsenäisyyden ja epäilyn tai häpeän teema, lapsi opettelee mm. ruumiintoimintojensa hallintaa. Tämän vaiheen onnistuneen läpikäynnin seurauksena lapselle kehittyy terve itsekontrolli ja tahto. Jarasto & Sinervon mukaan lapsen motoriikka kehittyy näinä vuosina nopeasti ja lapsella on suoranaisten sisäinen pakko harjoittaa sitä. Lapset vaeltelevat ja hyppivät itsepäisesti paikasta toiseen, tunnus-televat ja heittelevät erilaisia esineitä, kääntelevät innoissaan kirjan sivuja, avaavat laatikoita. Lapset osaavat tässä iässä tunnistaa ja nimetä esineitä, usein he myös kiinnostuvat kuvista ja niissä olevien asioiden nimeämisestä. Koska lapsi kehittyy vauhdilla, hän myös rasittuu ja turhautuu, siksi tarvitaan paljon aikuisen syliä ja riittävä määrä unta.

2-3 vuoden iässä valtaosa lapsista tulee ns. uhmaikään: lapsesta kehittyy itsenäinen persoona, joka tahtoo itse tehdä asioita. Lapsi huomaa, että elämä on täynnä vaihtoehtoja ja koska lapsi ei vielä kykene näitä punnitsemaan, hän saattaa tahtoa kaikkea yhtä aikaa - tai ei mitään. Moni lapsi on kypsy-mätön tekemään valintoja, edes vaihtoehtojen rajaaminen muuttamaan ei välttämättä helpota päätöksentekoa.

Uhmaiässä osa lapsista käy suorastaan määrälliviksi. Jarasto & Sinervo kehoittaa aikuista muistamaan, että pikkulapsen uhmasta ei kannata tehdä kasvattajan arvovaltakysymystä, sillä siitä ei ole kyse. Ei siis tarvitse laittaa kovaa kovaa vastaan, vaan on viisasta suunnata kiukuttelijan huomio toisaalle. Monissa tilanteissa aikuinen voi myös rauhassa miettiä, olisiko lapsen jokin toive mahdollista toteuttaa. Aikuisen tulee silti pysyä ottamassaan kannassa, lapsen kehitystä voi hidastaa, jos hän uhmailulla ja huutamisella saa tahtonsa läpi. Toisaalta lasta ei myöskään tarvitse vaientaa, sillä tämän tulee saada purkaa turhautumisen tunteitaan ja kiukkuaan.

Oman tahdon kehittymisen myötä lapsi voi olla hyvinkin päämäärätietoinen, hän haluaa saada omat leikkinsä valmiiksi! Siksi on viisasta varoittaa lasta etukäteen esim. leikkiin varatun ajan päättyvän pian siltä erää. Lapsen luontainen minäkeskeisyys aiheuttaa myös haasteita: lapsi on kiinnostunut toisista lapsista ja viihtyy heidän seurassaan, mutta hän ei välttämättä osaa vielä esim. lainata tavaroitaan ja hän vasta harjoittelee vuoron odottamista. Leikit ovat pääosin rinnakkaisleikkiä, jossa lapset puuhaavat samassa tilassa toisten kanssa, mutta eivät vielä välttämättä leiki varsinaisesti yhdessä samaa leikkiä (Hintikka).

Leikki-ikä

Uhmaikää seuraa yleensä rauhallisempi vaihe, lapsen yhteistyötaidot lisääntyneet ja hän ymmärtää puhetta ja perusteluja aiempaa paremmin. Tässä ikävaiheessa lapsi yleensä myös kyselee paljon ja kuuntelee tehokkaasti. Sanavarasto kasvaa yleensä hurjaa vauhtia ja

lapsi lähestyy kielellisesti aktiivisinta vaihettaan! Monet lapset ihailevat ja arvostavat aikuisia ja haluavat miellyttää heitä. Lapset kaipaavat kiitosta ja arvostusta, mutta ennen kaikkea he haluavat tulla kuulluksi ja nähdyksi, vaikka sitten ärsyttämällä ja tekemällä kiellettyjä asioita. Yhdessä elämiseen liittyvät rajat, mukaan lukien aikuisten sietokyvyn rajat, ovat keskeisessä roolissa. (Jarasto & Sinervo)

Leikki-ikä (n. 3-7 vuotta) on Eriksonin mallin mukaan aloitteellisuus -syyllisyys -akselilla tasapainoilemista. Lapsi on utelias ja kokeilee erilaisia asioita. Leikki-ikäisen lapsen tärkein kehitystehtävä on samaistuminen ja leikin avulla lapsi kehittyy ja omaksuu rooleja ja asenteita ja yhteisönsä käyttäytymissääntöjä. Pukeutumisleikit ja aikuisten lauseiden matkiminen ovatkin hyvin suosittuja leikki-ikässä. Kun lapsi toimii aktiivisesti, hän saa toiminnastaan palautetta. Rungas kielteinen palaute johtaa arkuuteen ja häpeään. Valtaosin myönteinen palaute auttaa lasta kasvamaan itsenäiseksi ja omaehtoiseksi. (Piironen-Malmi ja Strömberg)

Lapsen mielikuvitus voimistuu ja sisäinen maailma laajenee. Mielikuvitus rikastuttaa leikkijä ja niissä lapsi ottaa erilaisia rooleja sekä käyttää erilaisia esineitä luovasti. Toisaalta myös lapsen pelot voivat lisääntyä, sillä leikki-ikäinen ei välttämättä erota toden ja mielikuvituksen rajaa vaan voi uskoa sepittämiinsä asioihin hyvin vahvasti.

Nelivuotiaan lapsen motorikka, niin koko kehon hallinta kuin käden ja silmän yhteistyökin, kehittyy. Helmien pujottelu, saksilla leikkaaminen ja muovailu alkavat luonnistua yhä paremmin ja rakennussarjat ja

-palikat kiinnostavat monia. Monet nauttivat esineiden luokittelusta ja lajittelusta koon, värin ja muodon mukaan. (Jarasto & Sinervo)

Monet leikki-ikäiset puhua pulputtavat lähes tauotta: he selittävät leikkejään ääneen ja kyselevät mitä erilaisimpia asioita. Runot, lorut ja hokemat kaikuivat lapsiryhmissä, samoin myös voimasanoja ja seksuaalisuuteen liittyviä sanoja höpötellään porukalla. Monet nauttivatkin saadessaan esiintyä ja saadessaan toiset nauramaan.

Oman ikäisten seura alkaa kiinnostaa yhä enemmän ja lapset leikkivät usein mieluusti kahden tai kolmen hengen ryhmänä (mm. Hintikka; Jarasto & Sinervo). Varsinkin tytöillä saatetaan olla ns. paras kaveri, jonka kanssa he haluavat viettää paljon aikaa. Tosin paras kaveri voi vaihtua melko tiuhaankin. Leikki-ikä edetessä lapsen yhteistyöhalu ja avuliaisuus lisääntyvät ja hän pystyy ottamaan huomioon myös toisten tunteita ja näkökulmia. Toisaalta vaikutuksen tekeminen on tärkeää, leuhkiminen ja mahtailu tulevat kuvaan. Lapsi alkaa harjoittaa myös itsekritiikkiä, hän saattaa kokea olevansa osaamaton ja epävarma. Aikuisen tehtävänä on kannustaa ja tukea uusien asioiden harjoittelussa.

Leikki-ikä loppuvaiheessa, juuri kouluiän kynnyksellä moni lapsi elää uuden uhmaiän tai pikku- murrosiän. Itsenäistymisen ja halu irtaantua aikuisista kuuluvat asiaan, näin lapsi luo lisää tilaa omalle minälleen. Joskus lapsi voi arvotella ankarastikin aikuista ja hänen voi olla vaikea sietää auktoriteetteja. Toisaalta hänen kanssaan voi jo neuvotella monista asioista. Lapsi myös kaipaava rohkaisua ja kiitosta.

Kouluikä lähestyvät lapset kasvavat fyysisesti vauhdilla. Vaikka heillä on tarve liikkua paljon, he voivat olla myös kömpelöitä, moni kompuroi pitkien raajojensa kanssa jatkuvasti. Muutoinkin lapsen kehitys saattaa vaikuttaa suorastaan taantuvan. Valtaosin tällaiset piirteet kuuluvat ikäkauteen, eikä niistä tarvitse yleensä tarvitse huolestua. (Jarasto & Sinervo)

Leikkiminen

Leikkiminen on lapselle luontainen tapa toimia ja tämä on syytä huomioida kaikessa varhaiskasvatustoiminnan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (Piironen-Malmi & Strömberg). Leikki tuo lapselle iloa ja samalla hän kehittyy aistien käytössä, liikkumisessa ja puhumisessa. Sanotaankin, että lapsi ei leiki oppiakseen mutta oppii leikkiesään.

Aikuisen rooli leikeissä voi olla monenlainen. Tärkein rooli on toimia leikin mahdollistajana, innostaa ja tukea leikkimään. Lapsi osaa kuitenkin itse rakentaa leikkinsä, aikuinen vain auttaa tarvittaessa lasta leikin alkuun. Kun leikki sitten käynnistyy, aikuinen vetäytyy sivuun, mutta pysyy lähettyvillä. Aikuinen voi olla apuna antamassa vihjeitä leikin vaikeissa vaiheissa, mutta välttää turhaa puuttumista. Hänen ei siis tarvitse varsinaisesti leikkiä lapsen kanssa, vaan hän voi puuhata lähistöllä muita asioita. (Lautela)

Hintikan mukaan omaehtoisessa leikissä lapsi toimii lähikehityksen vyöhykkeellä, jolloin hän tavoittelee jo seuraavaa kehitystasoaan. Omaehtoisissa leikeissä lapsi kykenee käyttäytymään ikäistään vanhemman tavoin, tämä vahvistaa hänen onnistumisen tunnettaan sekä

vie kehittymistä ja oppimista entistä voimakkaammin eteenpäin. Lautela korostaa, että leikkiä edeltävä oleilu ja vaeltele ovat oleellisen tärkeitä leikin käynnistymisen kannalta. Ihanteellista on jos lapsi aloittaa leikin sitten, kun on siihen valmis.

Vauvaikäinen leikkii paljon oman kehonsa avulla, katselee sormiaan, päästelee ääniä. Myöhemmin lapsi ottaa mukaan erilaisia ympäristönsä esineitä. Varhaislapsuuden kehitystä tukevat myös lapsen ja aikuisen kontaktileikit: harakka huttua keittää... Kontaktileikkeihin liittyy yleensä puhetta, hyväksyviä eleitä, ilmeitä ja äänensävyjä sekä fyysisistä koskettamista. Kontaktileikit saavat sekä lapsen että kasvattajan kokemaan itsensä hyväksytyksi. (Helenius & Korhonen)

Rinnakkaisleikki on tyypillistä puolentoista -kolmen vuoden iässä. Siinä kaksi tai useampia lapsia leikkii lähellä toisiaan mutta kukin omaa leikkiänsä (Hintikka). Toisten leikkiä kuitenkin seurataan ja niistä otetaan virikkeitä omaan leikkiin. Myös esim. takaa-ajoleikit tai yhdessä hyppäileminen voivat olla rinnakkaisleikkejä. (Jarasto & Sinervo)

Vasta noin kolmen -neljän vuoden iässä lapsi on kypsä leikkeihin ryhmässä. Silloinkin ryhmäkoon tulisi olla kohtuullinen, liian suuri ryhmä ei kehitä sosiaalisuutta vaan pikemminkin aggressioita. (Lautela) Yhteisleikkiin liittyy usein jokin pieni juoni tai tarina "Nää ois intiaaneja ja tuo ois hevonen ja sitten ne ratsastais kilpaa..." Mielikuvituksen avulla vaatteet ja ympäristön esineet muuttuvat roolin ottamisen apuvälineiksi ja leikkijät mitä erilaisimmiksi olennoiksi. (Jarasto & Sinervo)

Kouluikä lähestyessä yhteisleikeissä lisääntyvät erilaiset sääntöleikit, leikitään vaikkapa "Kapteeni käskee" ja pelataan kirkonrottaa.

Maria Kauppila
KM, toiminnanjohtaja

Lähteet ja kirjallisuutta:

Helenius, A. ja Korhonen R.: Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. ja Turja, L. (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja

Hintikka, M. : Leikkiminen on lapsen tapa elää kasvaa ja oppia. Teoksessa Jantunen, T. ja Ojanen, E. (toim.): Sydämen sivistys - kasvatuksen ytimessä

Jantunen, M.: Kaikki alkaa varhaiskasvatuksesta. Teoksessa Jantunen, T. ja Ojanen, E. (toim.): Sydämen sivistys - kasvatuksen ytimessä

Jantunen, T. ja Lautela, R. (toim.): Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika.

Jarasto, p. ja Sinervo, N.: Alle kouluikäisen lapsen maailma

Keltikangas-Järvinen, L.: Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot

Lautela, R.: Matkalla tunnetietoon. Teoksessa Jantunen, T. ja Ojanen, E. (toim.): Sydämen sivistys - kasvatuksen ytimessä

Piironen-Malmi, U. ja Strömberg, S.: Välittämisen pedagogiikka

Skinnari, S.: Kasvu kauneuteen - Onko arvokasvatuksemme metsässä vai pitäisikö sen mennä metsään. Teoksessa Jantunen, T. ja Ojanen, E. (toim.): Sydämen sivistys - kasvatuksen ytimessä

Lapset ja ortodoksisuus

Tiedotusvälineissä nousee aika ajoin esille keskustelu siitä, onko lasten uskontokasvatus tarpeellista. Kielteinen perustelu kumpuaa ajatuksesta, että lapsella tulee olla oikeus itse valita oma uskonvakaumuksensa. Näin ollen uskontokasvatusta pidetään lähinnä tietynlaisten kaavojen pakkosyöttämisenä tai suoranaisena aivopesuna. Toisaalta voidaan tietysti kysyä, kuka pystyy kasvattamaan omat lapsensa sellaisessa tyhjiössä, etteivät he joutuisi jonkinlaisten valmiiden ajatusmallien "uhreiksi".

Mikä on Kirkon perustelu sille, että lapsi tulisi kastaa mahdollisimman varhain ja että lapsen tulisi myös aktiivisesti päästä osalliseksi uskontokasvatuksesta ja kirkollisesta elämästä? Lähtökohtana on se, että olemme Kirkon jäseniä ja näin ollen Kristuksen seuraajia. Tämä edellyttää jo siinä suhteessa omien lastemme kastamista. Kasteen kautta luodaan hengelliset puitteet lapsen kasvulle. Ihmisellä on luontainen kaipuu kohti Jumalaa, vaikka usein yritämme löytää tälle kaikenlaisia korvikkeita. Mikä onkaan arvokkaampaa kuin se, että annamme oman lapsemme jo mahdollisimman varhain olla lähellä Jumalaa.

Lapselle täytyy antaa mahdollisuus pohtia omaa uskonelä-

määnsä. Uskonasioita ei pystytä pelkästään oppitunnilla tai kotona selittämään, vaan ne vaativat käytännön toimia. Esimerkiksi kirkossa toimimista ei voi opetella pelkästään oppikirjasta, vaan paras tapa oppia on jumalanpalvelukseen osallistuminen.

Ortodoksinen kirkko on kaikkien aistien kirkko. Kirkossa on paljon ikoneja, jotka kertovat vielä lukutaidottomallekin lapselle pyhistä ihmisistä ja pyhistä tapahtumista. Kirkossa tuoksuu suitsutussavu. Kirkkoveisut ja resitatiivisen lukutavan erottaa hyvin tavallisesta laulusta ja puheesta. Tuohusten lämmön, siunatulla öljyllä voitelun tuntee helposti. Herran Pyhän Ehtoollisen ja jumalanpalveluksen lopussa jaettavan "antidora"-leivän maun erottaa myös äkkiä kaikesta tavanomaisesta.

Lapsi kokee jumalanpalveluksen ja kirkkotilan hyvin täysivaltaisesti kaikilla aisteillaan. Ei mene pitkään, kun hän huomaa, että kysymys on todella tutusta ja turvallisesta paikasta, johon on helppo mennä. Tämä tietysti edellyttää sitä, että lapselle suodaan mahdollisuus käydä kirkossa säännöllisesti. Edelleen voi kuulla toteamuksia siitä, että ainakaan ennen muinoin lapset eivät saaneet turhaan pyöriä kirkossa. Heidän tuli seisoa tikkusuorina paikallaan. Tämän

kaltaiset kertomukset tietysti saavat monet pelkäämään, että kannattaako lapsia tuoda kirkkoon sitten ollenkaan. Tällaista meidän ei kuitenkaan ole syytä murehtia.

"Sallikaa lasten tulla tyköni, sillä heidän kaltaistensa on taivasten valtakunta." Kristuksen kutsu on selkeä. Lapset ovat enemmän kuin tervetulleita kirkkoon! Vanhemmilla voi olla luonnostaan pelko siitä, miten omat lapset käyttäytyvät kirkossa ja häiriintyvätkö muut siitä. Lapsi on luonnostaan melko eläväinen, joten ei ole missään nimessä tarkoitus estää lasta olemasta lapsi kirkossa. Väkinäinen paikoillaan seisottaminen tai jatkuva kieltäminen voi aiheuttaa sen, että lapsi kokee kirkon paikkana, jossa hän ei saa olla oma itsensä. Yhtä lailla aikuisistakin saattaa tuntua hyvin ikävältä, jos emme saa olla omia itsejämme kirkossa. Lapsen tulee saada liikkua ja tutkia paikkoja. Tärkeää on katsoa, ettei lapsi vahingossa aiheuta vahinkoa itselleen, esimerkiksi kaatamalla tuohuksen tai lampukan päällensä. Lapsi oppii, kuten kotonakin, ajan mittaan ymmärtämään sen, että mitä kirkossa saa tehdä ja mitä ei.

Kirkon elämässä meitä kannustetaan olemaan hyviä ihmisiä. Opetuksessa ei auta pelkästään puhe ja sanominen, vaan se edellyttää meiltä omakohtaista esimerkkiä. Tiedämme varmasti, että lapsi on kaikissa tavoissaan "imupaperin" kaltainen. Esimerkkiä otetaan vanhemmista sisaruksista, mutta yhtä lailla vanhemmista. Lapsi mielellään matkii sanoissa ja teoissaan vanhempiaan. On huonosti perusteltua sanoa lapselle, "älkää tehkö niin kuin minä teen, vaan niin kuin minä opetan". Parempi olisi toimia itse hyvällä tavalla, jolloin lapsetkin oppivat samalla noita hyviä tapoja.

Tämä edellä mainittu ei koske pelkästään aikuisen ja lapsen

välistä suhdetta, vaan myös aikuisten keskinäistä suhdetta. Me opetamme ja kannustamme muita ihmisiä omalla esimerkillämme, siksi Kirkon elämässä pyhillä ihmisillä on merkittävä asema. He näyttävät omalla toiminnallaan ja esimerkillään meille mallia hyvästä elämästä.

Lapsi tarkkailee vanhempiaan, heidän keskinäistä suhdetta toisiinsa sekä tietysti sitä, miten vanhemmat suhtautuvat lapsiinsa. Jos käytämme fyysisiä rankaisukeinoja, lapsi näkee väkivallan helposti oikeutettuna tai sitten hänen itsetuntonsa romahtaa. Voimme helposti antaa lapselle myös huonoa esimerkkiä, jota hän joutuu kantamaan läpi koko elämänsä.

Lapsuudesta saadut hyvät kokemukset ja muistot luovat hyvän pohjan aikuisiän henkiselle tasapainolle. Uskontokasvatus ja kirkossa käyminen eivät ole vain ulkoisia tai muodollisia tapoja, jotka vaikuttavat vain lyhyen hetken. Niiden vaikutus kantaa paljon pidemmälle aina tästä ajasta iankaikkisuuteen.

isä Andrei Verikov
TM

Pieniä hurskaita tekoja – mietteitä kerhotyön teologiasta

Teologialla tarkoitetaan jumaluusoppia. Miten tämä hieno ja ylevä sana näkyy kerhotyössä? Entä mikä tekee kerhotoiminnasta juuri ortodoksisista? Ortodoksinen teologia on pyhyiden kokemista yhdessä. Kirkon jäsenenä olemme kaikki tasaverlaisia, jokaisen kristityn tehtävä on julistaa evankeliumia. Näin ollen jokainen kerhonoahjaaja on oikeastaan apostoli – Jumalan valtakunnan ilosanoman lähettiläs.

Korkeat tavoitteet, arkinen toteutus

Kerho on monelle lapselle ainoa kosketus ortodoksisen kirkon elämään. Näin ollen tärkeää on se, millaiseksi kerhon ilmapiiri muodostuu. Annetaanko lapselle tilaa ja asetetaanko hänelle rajoja? Sallitaanko tutkiva uteliaisuus? Lapsi on luontainen pyhyiden kokija, turhaan ei Kristus kehota aikuisia sallimaan lasten tulla hänen luoksensa.

Kerho ei voi olla ortodoksinen ilman yhteyttä ympäröivään seurakuntaan. Tästä syystä jokainen kerhokerta tulisi aloittaa ja lopettaa rukoushetkellä ja olisi hyvä, jos seurakunnan pappia pääsisi osallistumaan ai-

nakin jonkin verran kerhon toimintaan. Osallistujia, ja heidän vanhempiaan, tulisi rohkaista tulemaan jumalanpalveluksiin.

Voidaan opettaa, että ortodoksisuus ei ole vain kirkossa seisomista ja veisujen laulamista. Kirkko on uskovan elämän keskus, ja tähän elämään mahtuu varsinaisen jumalanpalveluselämän lisäksi myös monia muita asioita. Omaa ortodoksisuutta voi kokea ja toteuttaa elämän jokaisella osa-alueella.

Ohjaamisen teologiaa

Hyvä ortodoksinen "kerhoteologia" koostuu kahdesta osa-alueesta: tiedon hankkimisesta ja tämän tiedon välittämisestä opetettaville. Ortodoksisessa ajattelussa ihminen kykenee osallistumaan pyhyyteen oman vastaanottokykynsä mukaan. Kerhotyön tehtävänä onkin siis kasvattaa lapsesta aktiivinen osallistuja ja pyhyiden kokija. Tästä syystä kokemuksellisuus on tietoa tärkeämpää. Kokemuksellinen opettaminen sisältää erityisesti yhteisiä rukoushetkiä, jumalanpalveluksiin osallistumista sekä kirkkovuoden mukana kulkemista.

Lapsi on älykäs kokija, jonka kykyä ottaa vastaan pyhyyttä ei pidä aliarvioida. Kerhotyöllä ei voida välittää kaikkea mahdollista tietoa ortodoksisuudesta, mutta voidaan tuoda lapsi Kirkon yhteyteen ja herättää kiinnostus kirkon elämään.

Pohdittavaa ortodoksiselle kerhonoahjaajalle:

Mikä on oma suhteeni Jumalaan ja Kirkon elämään?

Kuinka annan lapselle hyvän ja totuudenmukaisen kuvan ortodoksisesta uskosta?

Mikä on sopiva määrä opetusta, minkä voin välittää lapselle?

Kuinka annan lapselle ikään nähden sopivaa tietoa?

Kuinka voin auttaa kerholaisiani kohtaamaan Kristuksen?

Voinko itse oppia jotain kerholaisiltani?

Onko parempi keskustella vai luennoida?

Diakoni Jaso Pössi
TM, järjestösihteeri

Huutaen, ääntäen ja lausuen - ortodoksinen kirkkomusiikki kerhotyössä

Kirkkomusiikki itsessään on tärkeässä osassa ortodoksisessa jumalanpalveluselämässä. Kaikki tekstit, pois lukien papin salaiset rukoukset, esitetään joko laulaen tai resitoiden. Musiikki on kiinteä osa jumalanpalvelusta ja sanotaan, että mitä suurempi juhla sitä enemmän lauletaan. Pääsiäisenä kirkossa lauletaan jatkuvasti, kun taas suuressa paastossa kuulee jumalanpalveluksissa enemmän resitatiivia.

Asia, mitä kerholainen saattaa pohtia on, miksi emme käytä instrumentteja jumalanpalveluksissa. Yksi syy tähän on se, että ihmisääni on kaunein instrumentti, mitä maa päällään kantaa ja lisäksi vain laulussa yhdistyy musiikki ja sanat. Eihän millään instrumentilla pysty sanomaan mitään sanoja. Instrumentaalimusiikin jokainen ymmärtää varmasti omalla tavallaan, mutta kirkkomusiikissa sanan yhdistyttyä melodiaan jokaisen ajatukset ja sydän ovat mukana samassa yhteisessä rukouksessa. Kaikilla voi syntyä kirkkomusiikin kautta yhteinen pyhyiden kokemus ja näin toteutuu täydellisesti yhteisöllisyys, koska voidaan jakaa samoja tuntemuksia ja kokemuksia.

Kirkkomusiikin opettaminen seurakuntalaisille kuuluu lähtökohtaisesti seurakunnan kantto-

rille. Kerhonohjaaja voi kutsua jollekin kerhokerralle kanttorin laulattamaan ja miksei myös leikittämään lapsia. Nykyaikana tulisi kanttoreiden pyrkiä tekemään musiikkikasvatusta myös seurakunnan pienimpien jäsenten kanssa. Monissa seurakunnissa on jo olemassa lapsi- ja nuorisokuorotoimintaa ja jossain seurakunnassa on olemassa lisäksi muskaritoimintaa. Edellä mainitut toimintamuodot ovat puhtaasti musiikkipainotteisia.

Kaikki lapset eivät ole lähtökohtaisesti kiinnostuneita laulamisesta tai musiikista. On tutkittu, että jokainen voi oppia laulamaan. Vain muutamalla prosentilla ihmisistä voi olla jokin fysiologinen ongelma, joka estää laulamisen. Kyse on monessa tapauksessa vain siitä anetaanko ihmisille mahdollisuus laulamiseen ja rohkaistaanko heitä kokeilemaan äänielimiään turvallisessa ympäristössä, jossa ketään ei kiusata vaikka vähän huonommin laulettu laulun johdosta tai vaikka laulaisi täydellisesti ja kuuluvalla äänellä. Jokaisen tulisi saada kehittää omaa instrumenttiaan omaan tahtiin.

Kerhotoiminta on tässä matolan kynnyksen laulamissa avainasemassa. Alku-, loppu- ja ruokarukouksissa kerholainen voi oppia laulamaan huomaa-

mattaan. Joka viikko toistuvat tutut laulut ja laululeikit auttavat kehittämään siinä sivussa kerholaisen musiikillista korvaa yhdistettynä äänen tuottamiseen. Olisi suotavaa, että kerhonohjaaja pystyisi laulamaan veisujen ja laululeikkien melodiat vähintäänkin tunnistettavasti ja saamaan kerholaisetkin aina vain enemmän osallistumaan laulamiseen. Ohjaajan esimerkiksi tässäkin asiassa on isossa roolissa. Mitä enemmän ihminen laulaa, sitä parempi osuuttarkkuus sävelten löytämisessä hänelle kehittyy. Jos ohjaajaa jännittää laulaminen, niin kannattaa ottaa rohkeasti yhteyttä seurakunnan kanttoriin. Kanttorit ovat musiikin ammattilaisia ja osaavat varmasti auttaa musiikkiin, äänenkäyttöön ja myöskin vaikka kirkkomusiikinteologiaan liittyvissä asioissa.

Kerhotoiminnan tavoite ei ole kasvattaa lapsista täydellisiä kirkkokuorolaisia, mutta hyvä olisi, jos kerhojen aikana tulisi tutuksi jumalanpalvelusten keskeisiä veisuja, jotta kirkkoon mennessä kerholainen voisi huomatakin osaavansa tuttuja lauluja ja tietävänsä sanat. Näin kirkossa käyminen on aina vain luontevampaa, mitä enemmän tuttuja elementtejä lapsi huomaa.

Veisaaja Markus Hänninen
TK

Havaintokanavat käyttöön

Ihmisellä on viisi perusaistia, näkö-, haju-, maku-, kuulo- ja tuntoaisti, joiden avulla ihminen havainnoi ympäristöä. Lisäksi kehon sijainnista ympäristönsään välittävät viestiä tasapaino- ja asentoaisti.

Eri henkilöillä painottuvat eri havaintokanavat ympäristön havainnoinnissa. Puhutaan VAK-tyypeistä, kirjainyhdistelmä on lyhenne sanoista visuaalinen, auditiivinen ja kinesteettinen. Näillä kuvataan sitä aistikanaavaa, joka on henkilön vahvuus, esim. visuaalinen henkilö omaksuu tietoa erityisesti näköaistin avulla. Yleisiä ovat melko tasavahvat yhdistelmät kahdesta aistikanavasta, esimerkiksi visuaalis-kinesteettinen.

Visuaalinen henkilö hankkii tietoa näkemällä. Koska hän oppii asioita parhaiten näkömuistinsa avulla, ovat kuvat, piirrokset ja värit hänelle tärkeitä. Auditiivisen henkilön vahvin aisti on kuulo. Usein yksityiskohdattaiset selitykset, ääneen luetut tarinat, keskustelu ja musiikki sopivat hänelle asioiden hahmottamisen ja mieleen painami-

sen tueksi. Kinesteettinen henkilö hahmottaa ympäristöään liikkeen avulla ja itse tekemällä ja kokeilemalla. Hänelle hyvä ilmapiiri, tunnelma, tekeminen ja tunnustelu ovat erityisen merkityksellisiä ja vaihtelu ja liike auttavat keskittymään. (mm. Prashnig; Dryden & Vos)

Pienillä lapsille ovat liikkuminen, koskettaminen ja tekeminen hyvin luontevia tapoja hahmottaa ympäristöä ja aikuisenakin lähes 40% ihmisistä on ensisijaisesti kinesteettisiä (Dryden & Vos). Koska missä tahansa ryhmässä on lähes poikkeuksetta jokaiseen VAK-ryhmään kuuluvia, on esim. opetustuokioissa hyvä yhdistää eri havaintokanaviin vetoavia materiaaleja ja työskentelytapoja. Ortodoksinen kirkko ja etenkin sen palvelukset ovat erilaisiin aisteihin vahvasti vetoavia ja niiden kautta vaikuttavia.

Maria Kauppila
KM, toiminnanjohtaja

Lähteet:

Dryden, G & Vos, J.: Oppimisen vallankumous: uusien oppimistapojen maailma

Prashnig, B.: Eläköön erilaisuus - oppimisen vallankumous käytännössä

Erilainen oppija kerhossa

Pari vuosikymmentä sitten partiolippukuntani vartiossa oli hyvin vilkas poika. Mietimme kovasti muiden vartionjohtajien kanssa, kuinka toimisimme hänen kanssaan. Saimme loistavan idean – jätimme hänet kokonaan ilman huomiota. Näin emme ainakaan palkinneet häiritsevää käytöstä; emme kylläkään palkinneet tai huomioineet mitään käytöstä, poika oli kuin ilmaa meille. Olihan ratkaisu helppo, todella helppo ja nopeasti toimiva. Mutta mitä tämä poika sai jatkossa partioharrastuksestaan?

Niin lasten, nuorten kuin aikuisten maailmassa törmää päivittäin kysymykseen, kuinka helppoa olisi jos tuo ei olisi täällä meidän muiden kanssa. Jos tuon erilaisen, eri tavalla ajattelevan, päinvastaisesti toimivan ja muutenkin hankalan kaverin saisi pois, olisi kaikilla mukavampaa. Mihän tämä ajattelu johtaa? Siihen, että loppujen lopuksi saattaisiin olla yksin. Meidän on kuitenkin osattava elää kaikkien ympärillämme olevien ihmisten kanssa, tultava toimeen, siedettävä, kasvettava ja nähtävä arkisia asioita toisenkin ihmisen näkökulmasta.

Käyttäytyminen kertoo meille, millaisia oppimisen edelly-

tyksiä ihmisellä on. Todellinen oppiminen tapahtuukin vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vuorovaikutus ei koskaan ole yksisuuntaista, vaan sekä ohjaaja että ohjattava vaikuttavat toisiinsa. Ohjaajalla on tietenkin vastuu siitä, mitä tekee. Omasa tapauksessani vilkkaan partiolaisen kanssa toki toteutimme omaa vastuutamme, mutta vain puoleksi. Emme ohjanneet poikaa sen kummemmin eteenpäin. Jätimme hänet tajuamaan asioita yksin.

Diagnoosien viidakossa

Yhä useammin törmäämme erilaisiin kirjainyhdistelmiin, jotka kertovat diagnooseista tai määritelmistä. Näitä ovat mm. ADHD, ADD, Autismi, Asperger, MBD, Dysfasia, CP, kehitysvamma tai NCL... Seuraavaksi käsittelemkin lyhyesti muutamia asioita, joita on hyvä ottaa huomioon erilaisten oppijoiden tai kerholaisten kanssa.

Haasteellisesti käyttäytyvän lapsen tai nuoren oireita voivat olla muun muassa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation pulmat, oudot käyttäytymismuodot ja aistimusten poikkeavuus. Tällainen lapsi ei välttämättä ymmärrä, kuinka ryhmässä toimitaan ja helposti

hänen kommenttinsa koetaan vaikkapa loukkaavina. Tällaiselle lapselle voi ja kannattaa asiallisesti opettaa, kuinka toimitaan erilaisissa tilanteissa ns. "oikein". Hyvän muistin ansiosta mm. autistisella lapsella on mahdollista "oppia ulkoa" toimimaan sosiaalisissa tilanteissa sopivalla tavalla. Haasteellisesti käyttäytyvät lapset tarvitsevatkin kerhoilloissaan turvallista, tuttua rakennetta joka kerta. Epäselvä rakenne tuo osaltaan turvattomuutta, joka purkautuu helposti häiriökäyttäytymisenä.

Monikanavainen rakenne – aistit käyttöön

Vartiojohtaja- tai kerhohjajakoulutuksen läpikäyneet tietävät, kuinka kerhoilta suunnitellaan. On yhteinen aloitus, edellisen kerran aihe, uusi opetettava aihe, pelaamista ym. ja lopetus. Näinhän se monesti menee ja usein pelkkä sanallinen ohjaus ohjaajalta riittää. Joillakin lapsilla on kuitenkin haasteellista lopettaa edellinen toiminta ja siirtyä uuteen vaiheeseen. Tällöin ohjaajan sanat eivät mene perille. On tarpeen miettiä, mitä muita keinoja on käytettävissä – onhan meillä käytettävissä monta muutakin aistia kuin kuulo!

Erityisluokista on yleisopetuksen puolelle tullut pikkuhiljaa kuvien käyttöä muun muassa lukujärjestyksen tueksi. Kysymyksessä ei ole pelkästään kuvien avulla lukemaan oppiminen, vaan päivän järjestyksen hahmottaminen näköaistin avulla. Myös kerhoissa voi aivan hyvin tehdä näin. Kerho- tai partioillan rakenteen voi kuvata seinälle kuvakortein. Kortit voi sijoittaa pystysuoraan ylhäältä alaspäin alkuhartaudesta loppuhartautteen. Kortit kannattaa vaikka laminoida käyttöiän pidentämiseksi. Hartauskorttina voi olla vaikka ikoni-, tuohus- tai kirkokuva. Leikkihetkeä varten voi tehdä leikkikortin, jossa on kuvattu selkeästi vaikka leikkiviä lapsia. Hyviä vinkkejä ja satoja valmiita kuvia löytyy osoitteesta <http://papunet.net/tietoa/kuvatyokalu/fi>.

Laaja-alaisista oppimisvaikeuksista kärsivien lasten kanssa on käytössä myös esinesymbolit kuvaamassa aikaa, paikkaa tai toiminnan laatua. Näin mukaan saadaan myös tuntoaisti muiden aistien tueksi. Esinesymboleja voit käyttää irrallaan tai tunnustuspusseissa, kunhan lapselle tulee vain selväksi, mistä on missäkin esineessä kysymys.

Yhteenveto

Erilaisten välineiden käyttö kerhoillan rakenteessa toimii parhaiten silloin kun käytät niitä yhtä aikaa. Tällöin ne eivät jää irrallisiksi, vaan saavat oikean merkityksen. Kun kerrot, että nyt alkaa alkuhartaus, näytä samalla hartauskorttia ja voit

antaa hartausesineen vilkkaalle kaverille käteen tutkittavaksi. Kuten kaikki asiat, monikanavainen viestintä vaatii aluksi harjoittelua, mutta siihen tottuu nopeasti.

Kerhoillan rakennetta muokkaamalla voit myös vaikuttaa siihen, kuinka kerholaiset jaksavat keskittyä tekemääsi ohjelmaan. Toimittuani useamman vuoden vartionjohtajana, sain vartiokseni hyvin vilkkaan poikaporukan. Syksyn mittaan vaihdoin ohjelman loppupäässä olleen pelaamisen vartioillan alkuun. Vartin hikoiltuaan pojilla riittikin juuri sopivasti energiaa myös muuhun ohjelmaan.

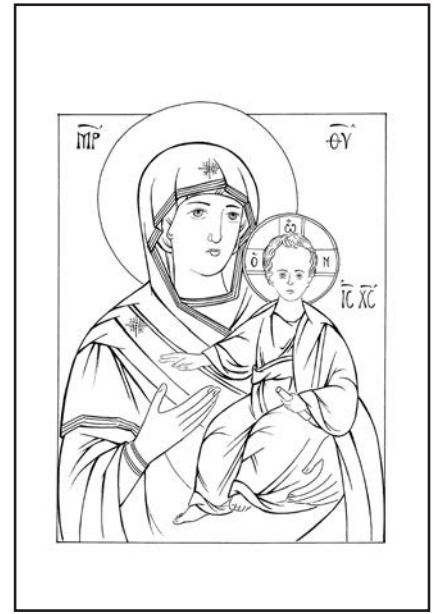
Antti Räsänen

TM, erityisluokanopettaja,
kanttori
[antti.rasanen\(at\)pkssk.fi](mailto:antti.rasanen(at)pkssk.fi)

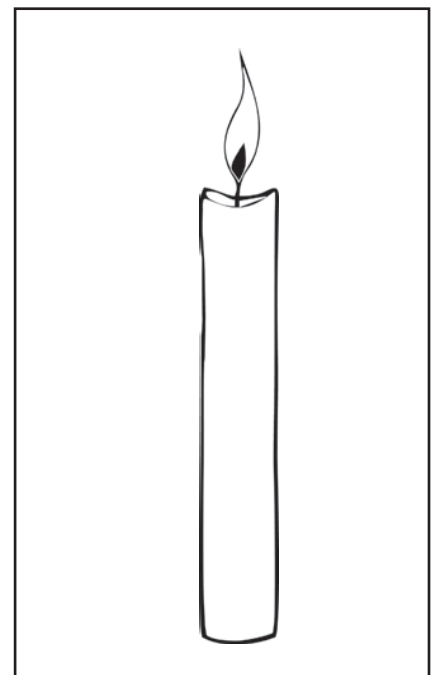
Vinkkejä kommunikaatioon ja kirjallisuutta:

<http://papunet.net/tietoa/kuvatyokalu/fi>

Kerola, Kyllikki (toim.): Struktuuria opetukseen -selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. PS kustannus. 2001

ikoni

tuohus

Tunnetaidot

Koska tunteet vaikuttavat jatkuvasti kaikkeen ihmisen olemisessa ja tekemisissä, on tärkeää oppia tunnistamaan tunteitaan ja kanavoimaan niitä sopivilla tavoilla. Ihminen, jolla on suuret puutteet tunteidenkäsittelytaidoissa, ei pysty tehokkaasti hyötymään toisten ihmisten seurasta.

*”Egoismista empatiaan on pitkä matka - koko lapsuuden ja nuoruuden kestävä. Jos matkoppaat tuntevat reitin, aikuise-
na ollaan perillä -ymmärretään, miltä toisesta tuntuu.”*
(Raija Lautela)

Vastasyntynyttä Lautela kutsumuu kuninkaaksi, jonka vaatimukset tulee kyselemättä ja iloiten täyttää. Samalla pieni lapsi kuitenkin myös myötäkokee kaiken ympäristössään olevan, vaikkakin vielä tiedostamattaan. Pienet lapset ovat Lautelan mukaan maailmanomistajia, kaikki on heidän. Siksi he tarvitsevat kokopäiväistä sovittelijaa ja suojelijaa, apua ja ohjausta rinnakkaiseen kanssakäymiseen toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Tunnetaidot -sanalla tarkoitetaan ihmisen kykyä kohdata,

ymmärtää, ilmaista ja kanavoida tunteita. Tunnetaitoja opitaan jatkuvasti ja tiedostamatta jokapäiväisessä elämässä, mm. perheen parissa ja leikeissä. Niitä voidaan myös opettaa ja opetella tietoisesti, tunteiden nimeäminen ja se, miten tunteet tuntuvat ja miten ne näkyvät ulospäin, ovat tunnetaito-opetuksen perusasioita.

Hyvin pienetkin lapset osaavat jo ilmaista tunteitaan, aluksi tosin erottuvat lähinnä vain hyvä olo ja paha olo; hymyily ja itku. Kehittyessään lapsen tunnesävyjen kirjo laajenee, mukaan tulevat mm. tyytyväisyys, pelko, arastelu ja ilo. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteita ja niiden voimakkuutta. Perustunteiksi on nimetty ilo, suru, pelko, viha, inho ja hämmästys. Nämä tunteita tässä hetkessä ja niillä on usein jokin kohde. Tunteiden lisäksi on erilaisia mielialoja eli pitkäkestoisia tunnetiloja, esim. tyytyväisyys tai surumielisyyttä. (Kerola, Kujanpää & Kallio)

Lapsen tai lapsiryhmän kanssa voi käydä hyvin tunteita läpi erilaisten kuvien avulla: miltä kuvien ihmisistä tuntuu? Lapsi voi myös valita sellaisen naa-

man tai muun kuvan, joka sopii ilmaisemaan hänen sen hetkistä tunnetilaansa. Keskustellut kuvakirjojen ja satukirjojen tapahtumista, jostain musiikkikappaleesta, elokuvasta, valokuvasta tai maalauksesta ovat usein luontevia tunnetaitoharjoitteita. Myös pantomiimit, roolileikit, näytelmät sekä erilaiset pelit sopivat tunnekasvatukseen.

Maria Kauppila
KM, toiminnanjohtaja

Lähteet:

Kerola, K., Kujanpää, S. ja Kallio, A.: Tunteesta tunteeseen - ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Tunnetaitojen oppimateriaali kasvatukseen ja varhaiskasvatukseen, ohjaajan opas harjoituskirjaan. (Ladattavissa maksutta: http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeeseen)

Lautela, R.: Matkalla tunnetietoon. Teoksessa Jantunen, T. ja Ojanen, E. (toim.): Sydämen siivistys - kasvatuksen ytimessä.